

สรุปผลการติดตามและประเมินผลโครงการฯ

"การจัดการสวนไม้ผลให้ปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม"

ผลการจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ตำบลเขาพระ

การตรวจเอกสาร

แนวความคิดเรื่องความคิดเห็น

จากการตรวจเอกสารและการศึกษาในเรื่องความคิดเห็น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

นิตา สุวรรณประเทศ (2521) กล่าวว่า ความคิดเห็น คือการแสดงออกด้านความรู้สึกของบุคคล ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ด้วยการพูด การเขียน โดยมีพื้นฐานความรู้เพื่อเป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับตลอดจนสภาพแวดล้อมของบุคคลเป็นหลัก ในการแสดงความคิดเห็น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านทัศนคติอย่างหนึ่ง แต่การแสดงความคิดเห็นนั้นมักจะมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ และเป็นส่วนที่จะมีปฏิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ภายนอก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2535) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า เป็นคำพูด ซึ่งแสดงความเชื่อบางอย่าง ทัศนคติบางอย่าง หรือค่านิยมบางอย่างของผู้พูด ดังนั้นความคิดเห็นจึงเป็นเพียงคำพูดที่แสดงออก บ่อยครั้งจึงมักจะพบว่าเราไม่สามารถจะยึดถือสิ่งที่ผู้อื่นรู้สึกนึกคิดจริงๆ ในใจ และความคิดเห็นจะไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ

นันทนลลิตี (Nunnally, 1959) กล่าวว่าทั้งความคิดเห็น และทัศนคตินั้นเป็นเรื่องการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาชนทุกๆ ไปต่อชนบธรรมเนียมประเพณี และการแสดงออกทางความคิดในโลกที่เกี่ยวกับตัวเขา นอกจากนี้ นันทนลลิตีได้พยายามที่จะแยกความหมายของทัศนคติและความคิด โดยกล่าวว่า ความคิดเห็นจะใช้เกี่ยวกับการลงความคิดเห็นและความรู้ ในขณะที่ทัศนคติจะใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้และความพอใจ บุคคลทั่วไปมักจะใช้คำว่า ความคิดเห็น มากกว่าคำว่า ทัศนคติ

กล่าวโดยสรุป ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่จะแสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยการพูดหรือเขียนโดยอาศัยพื้นฐานความจริง ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนี้อาจจะได้รับการยอมรับ หรือปฏิเสธจากคนอื่นๆ ก็ได้

แนวความคิดเรื่องความพึงพอใจ

นักการศึกษาของไทย และต่างประเทศได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายท่านดังนี้
 สกลใจ วิบูลกิจ (2534) กล่าวถึงความพึงพอใจว่า เป็นเป็นสภาพอารมณ์ที่มีต่อองค์ประกอบของงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้น

ซาโรซ สีนวล (2533) และอุทิส ภูมิชัย (2533) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ หรือแม้แต่การทำงานเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการได้รับการตอบสนองของทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ถ้าบุคคลมีความรู้สึกทางลบ ก็จะเกิดความไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานจึงเป็นสิ่งที่มาจากการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความเต็มใจ สามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งจะเป็นผลให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้า ฐานะขององค์กรมีความมั่นคง และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรนั้นๆ

วรูม (Vroom, 1964) และกู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจที่สอดคล้องกันว่า ความพึงพอใจ หมายถึง คุณภาพ สภาพ หรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ กล่าวคือ ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่องานก็จะมี ความพึงพอใจในการทำงาน และในทางตรงกันข้ามกัน ทัศนคติที่ไม่ดีต่องานก็จะไม่พึงพอใจในการทำงาน

เจษฎ์ วารีรักษ์ (2531) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความพึงพอใจว่าชีวิตของทุกคนจะต้องยอมรับประการหนึ่งว่า ไม่มีใครสามารถบังคับให้คนอื่นทำในสิ่งที่เราต้องการได้ทุกเรื่อง นอกจากคนนั้นมี ความต้องการที่จะทำในสิ่งนั้นเอง เช่น งานจะมีคุณภาพก็ต่อเมื่อคนทำงานนั้นมีความพึงพอใจในการทำงาน มีทั้งคุณภาพ ทั้งชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว และชีวิตในสังคมที่สมบูรณ์อยู่ก่อนนั่นเอง

ทฤษฎีแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ

สมพงษ์ เกษมสิน (2529) กล่าวว่าไว้ว่า

1. มนุษย์มีความต้องการและความต้องการจะมีอยู่ไม่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่าเรามีสิ่งนั้นแล้วหรือยัง ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอย่างอื่นจะนำมาแทนที่ การบวกรวมนี้ไม่สิ้นสุดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นเครื่องจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของมนุษย์มีเป็นลำดับกล่าวคือ เมื่อความต้องการขั้นค่อที่ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะเรียกให้ตอบสนองทันที

และ สุธรรม เชนครินทร์ (2531) ได้อ้างถึงทฤษฎีของมาสโลว์ ซึ่งอธิบายถึงความต้องการของมนุษย์มี 5 ชั้นตอนดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs) คือความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค อากาศหายใจ และความต้องการทางเพศ

2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) เป็นความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1. จัดเตรียมหลักสูตรการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อบรรยาย ปฏิบัติ และวิทยากรผู้ให้ความรู้เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร
2. จัดทำตารางฝึกอบรม และกำหนดการฝึกอบรม เพื่อจัดส่งให้กับเกษตรกรในพื้นที่
3. จัดเตรียมเอกสารประกอบการบรรยาย
4. จัดเตรียมสถานที่ฝึกอบรม ติดต่อการใช้สถานที่ฝึกอบรม
5. ดำเนินการจัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร
6. ประเมินผลโครงการฝึกอบรม

วิทยากรในการบรรยายและปฏิบัติ

วิทยากรประกอบด้วย คณะจารย์จากคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 12 จังหวัดสงขลา

การประเมินผล

ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้น และจากการสังเกตการณ์ในขณะฝึกอบรม

การประเมินผล ได้ใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งแบบประเมินออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการฝึกอบรม
2. ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อการฝึกอบรมในด้านต่างๆ
3. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมต่อหัวข้อเรื่องฝึกอบรมในหลักสูตร
4. ข้อเสนอแนะ

ผลสรุปที่ได้จากการอบรมในครั้งนี้ จะใช้เป็นประโยชน์ในการจัดและดำเนินการฝึกอบรมในครั้งต่อไป

ข้อมูลทั่วไป

ในการจัดฝึกอบรมในเรื่อง "การจัดการสวนไม้ผลให้ปลอดภัยต่อชีวิต (ผู้ผลิตและผู้บริโภค) และสิ่งแวดล้อม" รวมจำนวน 5 รุ่น ซึ่งในการอบรมทุกครั้ง จะมีเกษตรกรเข้ารับการอบรมอย่างน้อยจำนวน 50 ท่าน สูงสุดประมาณ 100 ท่าน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 92.5 ของแบบสอบถามทั้งหมด ในจำนวนดังกล่าวเป็นเพศชายร้อยละ 73.7 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 26.3 สำหรับการศึกษาระดับสูงสุดของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 13.5 และร้อยละ 86.5 จบระดับประถม 4 และก่อนที่จะมาเข้ารับการอบรมเกษตรกรเคยมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ต่างๆ ทางด้านการเกษตรมาก่อนร้อยละ 37.1 และไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ 62.9

3. ความต้องการทางสังคม (belonging needs) เป็นความต้องการที่จะเข้าอยู่ในสังคมและได้รับการยอมรับจากสังคม

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องในสังคม (esteem needs) เป็นความต้องการเด่นดังในสังคม ต้องการให้คนยกย่องสรรเสริญ

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความนึกคิดของตนเอง (self-actualization need) คือความต้องการขั้นสูงสุดที่มนุษย์ต้องการจะได้รับ

การฝึกอบรมทางการเกษตร

สมพงษ์ เกษมสิน (2536 : 17-18) ได้อธิบายความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นกรรมวิธีหนึ่งที่น่าจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ให้กับคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เพิ่มพูน หรือพัฒนาในเรื่องที่ต้องการ 3 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ
2. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทักษะในการทำงาน
3. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม และความสนใจ

ความหมายที่สมพงษ์ ได้กล่าวไว้สอดคล้องกับที่สวานสัน (Swanson, 1984) กล่าวถึง การอบรมทางด้านการเกษตรว่า เป็นการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการ ซึ่งมีเนื้อหามุ่งเน้นในด้านที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น พืช สัตว์ สัตวแพทย์ ประมง ป่าไม้ เป็นต้น

รูปแบบการดำเนินงาน

จัดหัวข้อ/ประเด็นของโครงการอบรมที่มีทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ โดยนำผลสรุปจากแบบสอบถามมาใช้ประโยชน์ สรุปได้จำนวน 5 หัวข้อ/ประเด็น ซึ่งหัวข้อดังกล่าวคือ

1. การแปรรูปและเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตในสวนไม้ผล
2. ดินและการปรับปรุงดินในสวนไม้ผล
3. การใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยสกัดชีวภาพ
4. โรคและแมลงศัตรูในสวนไม้ผล
5. เทคโนโลยีการตรวจสอบสารพิษตกค้างในผลไม้และพืชผัก

ลักษณะการดำเนินงาน

ติดต่อประสานงานกับวิทยากร เพื่อจัดเตรียมรายละเอียดของการฝึกอบรม

ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมต่อการฝึกอบรมในด้านต่างๆ

ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการฝึกอบรมในด้านต่างๆ สรุปได้ว่า

1. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.1 เห็นว่าเนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
2. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.7 เห็นว่าเนื้อหาตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรอบรมแล้ว
3. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.8 เห็นว่า เนื้อหาในหลักสูตรเหมาะสมแล้ว
4. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 10.8 เห็นว่า สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้
5. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.1 เห็นว่า สื่อที่ใช้ประกอบการบรรยายมีประโยชน์มาก
6. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.3 เห็นว่า วิทยากรมีความรู้ความสามารถในการฝึกอบรม
7. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.8 เห็นว่า บรรยากาศห้องเรียนที่ใช้ในการฝึกอบรมดีพอควร
8. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.0 เห็นว่า ช่วงระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมเหมาะสมแล้ว
9. เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.2 เห็นว่า การบริการด้านเอกสารที่ใช้ประกอบการบรรยายดีมาก

ความคาดหวังของผู้เข้าอบรมต่อการฝึกอบรมในครั้งนี้

ความคาดหวังของผู้เข้ารับการอบรมต่อการเข้ารับการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 73.0 มาเข้ารับการอบรมเพราะสนใจอยากรู้ และได้รับความรู้คู่กับที่ตั้งใจจะมาเข้าอบรม สำหรับความคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 62.2 ระบุว่าคาดหวังไว้มาก ร้อยละ 37.8 คาดหวังไว้ปานกลาง และเมื่อหลังเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว เกษตรกรร้อยละ 73.0 ระบุว่าได้รับความรู้จากการอบรมในครั้งนี้มาก ร้อยละ 24.3 ระบุว่าปานกลาง และมีเพียงร้อยละ 2.7 เท่านั้นที่ระบุว่าน้อย

ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อหัวข้อเรื่องในหลักสูตร

จากการสอบถามเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรม ถึงความพึงพอใจต่อหัวข้ออบรมในหลักสูตร สรุปได้ว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจมากกับหัวข้ออบรมทุกหัวข้อในหลักสูตร โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญจากค่าเฉลี่ยได้ดังแสดงในตาราง

ตาราง แสดงความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อหัวข้ออบรมในหลักสูตร

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่เหมาะสม	\bar{X}
1. โรคและแมลงศัตรูในสวนไม้ผล	29.7	64.9	5.4			3.97
2. ดินและการปรับปรุงดินในสวนไม้ผล	24.3	56.8	18.9			4.05
3. เทคโนโลยีการตรวจสอบสารพิษตกค้างในผลไม้และพืชผัก	16.2	62.2	21.6			3.95
4. การแปรรูปและการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตในสวนไม้ผล	24.3	70.3	5.4			4.03
5. การใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยสกัดชีวภาพ	13.5	70.3	16.2			4.24

หมายเหตุ : การแปลความหมายของระดับความพึงพอใจ จากค่าเฉลี่ย ดังนี้

- พึงพอใจมากที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50-5.00
- พึงพอใจมาก คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50-4.49
- พึงพอใจปานกลาง คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50-3.49
- พึงพอใจน้อย คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50-2.49
- พึงพอใจน้อยที่สุด คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.49

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ในการจัดการฝึกอบรมเรื่อง "การจัดการสวนไม้ผลให้ปลอดภัยต่อชีวิต(ผู้ผลิตและผู้บริโภค) และสิ่งแวดล้อม" นี้มีเกษตรกรผู้เข้าอบรมเป็นเพศชาย ร้อยละ 73.7 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 26.3 ผู้เข้าอบรมมีอายุโดยเฉลี่ย 40.2 ปี การศึกษาสูงสุดของเกษตรกรผู้เข้ารับการอบรมจบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 13.5 และร้อยละ 86.5 จบการศึกษาระดับประถม 4-6 ก่อนที่จะมาเข้ารับการอบรมในครั้งนี้ เกษตรกรร้อยละ 37.1 เคยมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ต่างๆ ทางด้านการเกษตรมาก่อนบ้างแล้ว และเกษตรกรร้อยละ 62.9 ยังไม่เคยเข้ารับการอบรม

สำหรับความคิดเห็นของเกษตรกรร้อยละ 81.1 เห็นว่าเนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ การใช้โสตทัศนูปกรณ์หรือสื่อประกอบการบรรยายส่วนใหญ่ร้อยละ 81.1 เห็นว่า มีประโยชน์มาก ในส่วนของความรู้และความสามารถของวิทยากรในการฝึกอบรม เกษตรกรร้อยละ 97.3 เห็นว่า วิทยากรมีความรู้มาก บรรยายศาสตร์เรียนที่ใช้ในการฝึกอบรมดีพอสมควรถึงดีมาก เกษตรกรร้อยละ 73.0 เห็นว่าช่วงระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมเหมาะสมแล้ว ด้านการบริการเอกสารที่ใช้ประกอบการบรรยาย ร้อยละ

62.2 เห็นว่าดีมาก สำหรับการติดต่อประสานระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับผู้ดำเนินโครงการอบรม
เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.2 เห็นว่า รวดเร็วดีแล้ว

นอกจากนี้เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 73.0 ระบุว่าที่มาเข้ารับการอบรมในครั้งนี้เพราะสนใจ
อยากรู้ และคาดหวังที่จะได้รับประโยชน์ก่อนเข้ารับการฝึกอบรมในครั้งนี้มาก และเมื่อเสร็จสิ้นการ
อบรมแล้ว เกษตรกรร้อยละ 73.0 ระบุว่าได้รับความรู้จากการอบรมในครั้งนี้มาก และมีความพึงพอใจ
มากกับหัวข้ออบรมทุกหัวข้อในหลักสูตรอบรม

ข้อเสนอแนะ

ในส่วนของข้อเสนอแนะในการฝึกอบรมนี้จำแนกเป็น 2 ส่วนคือ

1. ข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการอบรม

1. ควรจัดให้มีระยะเวลามากกว่านี้
2. เป็นการอบรมที่ให้ประโยชน์ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมาก และ
ได้มีโอกาสรับฟังความรู้จากวิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะทาง หากมีโอกาสอยากจะให้มีการฝึกอบรม
ลักษณะนี้อีก
3. โครงการนี้เป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการอบรมมาก และหากทางคณะ
ทรัพยากรธรรมชาติ สามารถจัดการอบรมที่มีประโยชน์ต่อเกษตรกร สถานศึกษาทางด้านการเกษตร ขอ
ความกรุณาช่วยประชาสัมพันธ์ให้ทางสถาบัน/วิทยาลัยได้รับทราบแต่เนิ่นๆ ด้วยจะขอบพระคุณมาก
5. ควรจัดในช่วงบ่ายของทุกวัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีเวลาเตรียมตัวหลัง
จากเสร็จสิ้นภารกิจในการกรีดและเก็บน้ำยาง

นอกจากนี้ผู้เข้ารับการอบรมแจ้งเพิ่มเติมว่า

- ประทับใจเจ้าหน้าที่ที่ต้อนรับเป็นอย่างมาก ให้การต้อนรับดีมาก
- วิทยากรมีความรู้ และการถ่ายทอดที่ดีมาก ให้เกียรติเกษตรกร มีความรู้สึกเหมือนเป็น
ญาติ พี่น้องกัน

2. ข้อเสนอแนะของผู้ดำเนินการจัดการอบรม

1. ช่วงระยะเวลาในการฝึกอบรม จะเป็นช่วงใดก็ได้ขอเพียงให้เกษตรกรมีความพร้อม
ในการเข้ารับการอบรม และวิทยากรมีความพร้อมในการให้การอบรม
2. คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หรือหน่วยงานผู้ให้ทุน ควร
พิจารณาโครงการในลักษณะเช่นนี้ให้แก่ เกษตรกรในพื้นที่อื่นๆ อีก เพราะยังมีเกษตรกรอีกเป็นจำนวน
มากที่สนใจแต่ยังไม่มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองในด้านการเกษตร